

TOP 10 najczęstszych nieprawidłowości występujących w badaniu sprawozdań finansowych (wg kontroli PANA 2024–2025)

Audyt to logiczny proces, w którym każde ogniwo ma znaczenie:

RYZIKO → REAKCJA → DOWODY → DOKUMENTACJA → OPINIA

Gdy choć jedno z tych ogniw jest słabe lub nieudokumentowane, cały proces badania traci swoją spójność i wartość.

	TOP 10	Opis nieprawidłowości	Opis nieprawidłowości prostym językiem	Jak poprawić/ czego unikać
1	Błędy w identyfikacji i ocenie ryzyk	• Brak identyfikacji i oszacowania ryzyk istotnego zniekształcenia • Brak zidentyfikowania ryzyk znaczących. • „Kopiowanie” ryzyk z checklist bez analizy jednostki, branży, otoczenia mikro i makro. • Brak identyfikacji ryzyka oszustwa dla przychodów jako ryzyka znaczącego. • Brak rzetelnego i udokumentowanego uzasadnienia odstąpienia od uznania ryzyka oszustwa w obszarze przychodów za ryzyko znaczące.	• Brak prawidłowej identyfikacji, w których częściach i pozycjach sprawozdania finansowego mogą wystąpić istotne nieprawidłowości. • Zamiast analizy ryzyk dla konkretnej jednostki, której sprawozdanie finansowe jest badane, używane są gotowe listy/wzorce bez ich dostosowania do danego zlecenia badania. • Zidentyfikowane i oszacowane ryzyka nie odnoszą się do realnej działalności jednostki, której sprawozdanie finansowe jest badane. • Częsty brak wskazania, które ryzyka są znaczące, w efekcie całe badanie opiera się na słabym fundamencie – czyli identyfikacji i oszacowaniu ryzyk.	• Zawsze analizuj otoczenie prawne, ramowe założenia sprawozdawczości finansowej, branża, model biznesowy, otoczenie, system rachunkowości, kontrola wewnętrzna.... dla każdej jednostki indywidualnie. • Wskaż ryzyka istotnego zniekształcenia i znaczące. • Unikaj kopiowania checklist bez refleksji i indywidualnego dostosowania do każdego zlecenia badania sprawozdania finansowego. • Nie zakładaj domniemania braku ryzyka oszustwa w przychodach. Kierownictwo może ominąć kontrole wewnętrzne, dlatego zaufanie nie zastępuje profesjonalnego sceptycyzmu i odpowiednich dowodów badania.
2	Niewłaściwe zaprojektowanie reakcji na ryzyka	• Dobór procedur niedopasowany do oszacowanego ryzyka. • Błędne podejście: testy kontroli vs. testy szczegółowe. • Brak uzasadnienia doboru próby.	• Nawet jeśli ryzyka są wskazane, to wykonane procedury badania nie są do nich dopasowane. • Brakuje jasnej decyzji kluczowego biegłego rewidenta: testować kontrole czy robić testy szczegółowe i w jakim zakresie.	• Do każdego ryzyka przypisz konkretną procedurę jaką będziesz wykonywał. • Jasno zdecyduj: czy będziesz wykonywał testy kontroli czy

	TOP 10	Opis nieprawidłowości	Opis nieprawidłowości prostym językiem	Jak poprawić/ czego unikać
			• Procedury badania są ogólne albo przypadkowe. • Brak uzasadnienia, dlaczego dane stwierdzenie zostało sprawdzone w określony sposób. To powoduje, że badanie staje się nieskuteczne.	będziesz bazował wyłącznie na procedurach wiarygodności. • Dokumentuj uzasadnienie metody wybór próby i podejścia do zebrania wystarczających i odpowiednich dowodów badania.
3	Niewystarczające i nieodpowiednie dowody badania	• Wydanie opinii bez wystarczających i odpowiednich dowodów. • Brak potwierdzenia działania kontroli wewnętrznej a opieranie się na jej skutecznym działaniu przy projektowaniu dalszych procedur badania. • Słabe pokrycie obszarów wysokiego ryzyka dowodami badania.	• Często opinia jest wydana mimo braku wystarczających i odpowiednich dowodów badania. Dokumentacja nie pokazuje, co faktycznie sprawdzono i jakimi procedurami. • Brakuje potwierdzeń kluczowych obszarów. • Ograniczenie zakresu procedur badania (np. wielkości próby) w oparciu o planowane testy kontroli, bez dowodów potwierdzających, że testy te zostały faktycznie wykonane.	• Każda procedura musi mieć dowód i wynik, ponieważ celem wykonanych procedur jest zebranie wystarczających i odpowiednich dowodów badania. • Sprawdź, czy zebrałeś wystarczające i odpowiednie dowody badania w obszarach wysokiego ryzyka. • Zasada: brak dowodu = brak potwierdzenia wykonanych procedur.
4	Brak profesjonalnego sceptycyzmu i osądu	• Bezkrytyczne przyjmowanie danych od zarządu. • Brak dokumentacji dyskusji w zespole. • Brak uzasadnienia kluczowych decyzji. • Brak odrębnej dokumentacji wyboru Kluczowych Spraw Badania (KSB) u emitentów ASO. • Ograniczenie dokumentacji procesu wyboru wyłącznie do wklejenia końcowej treści sekcji do sprawozdania z badania, bez śladu stosowania zawodowego osądu, które sprawy wymagały szczególnej uwagi i dlaczego.	• Biegli przyjmują dane od zarządu bez wnikliwej weryfikacji ich rzetelności. • Biegli rewidenci nie zadają trudnych pytań. • Brakuje udokumentowania dyskusji w zespole dotyczącej ryzyk istotnego zniekształcenia. • Wnioski i na ich podstawie podjęte decyzje nie wynikają ze zgromadzonej dokumentacji, co powoduje, że badanie staje się formalnością zamiast realnej kontroli rzetelności i prawidłowości sprawozdania finansowego.	• Weryfikuj informacje niezależnie. • Zadawaj pytania i dokumentuj wątpliwości. • Zapisuj uzasadnienie kluczowych decyzji.

	TOP 10	Opis nieprawidłowości	Opis nieprawidłowości prostym językiem	Jak poprawić/ czego unikać
5	Nieprawidłowości w zakresie niezależności	• Brak oświadczeń o niezależności. • Oświadczenia podpisywane po czasie. • Brak oceny zagrożeń dla niezależności.	• Brak oświadczeń o niezależności albo są one podpisywane po rozpoczęciu lub zakończeniu badania. • Brak zagrożeń dla obiektywizmu. • Nie ma dowodu, że niezależność była zachowana przez cały czas badania. • To podważa wiarygodność badania.	• Zbieraj oświadczenia przed rozpoczęciem badania. Obejmij nimi cały zespół. • Dokumentuj ocenę zagrożeń i zabezpieczenia.
6	Błędy w akceptacji / kontynuacji zlecenia	• Akceptacja po rozpoczęciu badania. • Brak dokumentacji warunków zlecenia. • Brak oceny zasobów i kompetencji.	• Zlecenia są akceptowane zbyt późno, nawet po rozpoczęciu pracy. Brakuje ustalenia warunków współpracy. • Brak sprawdzenia czy zespół ma czas i kompetencje. • Brak uzasadnienia dla przyjętych wielkości wynagrodzenia.	• Formalnie akceptuj zlecenie przed rozpoczęciem prac. • Oceń kompetencje zespołu, czas na realizację zlecenia i ryzyka wynikające z podjęcia się zlecenia. • Dokumentuj warunki i wielkość wynagrodzenie.
7	Nieprawidłowe ustalenie istotności (materialności)	• Brak uzasadnienia wyznaczonego poziomu istotności. • Brak powiązania z oszacowanym ryzykiem. • Mechaniczne podejście (np. % bez analizy).	• Kwoty istotności są przyjmowane „z automatu”. • Brak wyjaśnienia dla wyznaczonych poziomów istotności. • Brak powiązania poziomów istotności ze zidentyfikowanym i oszacowanym ryzykiem. • W całym procesie badania wykorzystywana jest wyłącznie istotność ogólna, co może prowadzić do niewłaściwego określenia zakresu procedur badania.	• Uzasadnij wybór poziomu istotności. • Powiąż istotność z ryzykiem i charakterem jednostki. • Określ istotność wykonawczą i która stanowi bufor bezpieczeństwa i zwiększa wiarygodność badania.
8	Braki w ocenie systemu rachunkowości i kontroli wewnętrznej	• Brak analizy polityki rachunkowości. • Brak zrozumienia systemów IT. • Brak podejścia do szacunków księgowych.	• Brakuje analizy polityki rachunkowości, co do zgodności z UoR oraz działalnością firmy. • Brak zrozumienia systemów IT i kontroli wewnętrznych. • Szacunki księgowe nie są dobrze sprawdzane zgodnie z wymogami standardu KSB 540.	• Opisz procesy i kontrole. Przeanalizuj politykę rachunkowości i IT. • Skup się na szacunkach i obszarach ryzyka. • Pominięcie istotności dla konkretnych grup transakcji, sald

	TOP 10	Opis nieprawidłowości	Opis nieprawidłowości prostym językiem	Jak poprawić/ czego unikać
			• Brak udokumentowania komunikacji z zarządem w zakresie obszarów, gdzie ryzyko jest znaczące oraz bezkrytyczne akceptowanie wycen ekspertów kierownictwa, co powoduje, że raport rzeczoznawcy, aktuarusza czy eksperta ds. wycen traktowany jest jako „gotowy dowód” bez oceny kompetencji, obiektywizmu ekspertów. • Brak weryfikacji rzetelności danych wejściowych i racjonalności przyjętych założeń przez ekspertów.	kont lub ujawnień może prowadzić do niewłaściwego zaplanowania procedur oraz przeoczenia zniekształceń istotnych z punktu widzenia użytkowników sprawozdania finansowego.
9	Niewystarczająca analiza kontynuacji działalności	• Brak dokumentacji mimo przesłanek ryzyka powierzchowna analiza płynności. • Brak powiązania uzyskanych dowodów badania z wnioskami w sprawozdaniu finansowym. • „Papierowe” badanie kontynuacji działalności: Opieranie wniosków o kontynuacji działalności wyłącznie na ogólnym oświadczeniu zarządu w sytuacji, gdy podmiot wykazuje ewidentne przesłanki kryzysu (straty netto, ujemne przepływy, ujemny kapitał obrotowy).	• Brak szczegółowej analizy kontynuacji działalności. • Pomijanie w analizie problemów finansowych/zatorów płatniczych. • Brak analizy płynności i uzyskania/utrzymania finansowania. • Brak dokumentacji potwierdzającej wyciągnięte wnioski a mimo to wydawana jest opinia bez zastrzeżeń.	• Analizuj cash flow i źródła finansowa. • Oceń scenariusze i udokumentuj wnioski. • Nie opieraj się tylko na oświadczeniu zarządu.
10	Błędy w sprawozdaniu z badania, zaprojektowaniu i działaniu kontroli jakości firmy audytorskiej	• Nieadekwatny rodzaj opinii do zebranych dowodów badania. • Brak zgodności: dokumentacja vs. Sprawozdanie z badania. • Brak weryfikacji końcowej wersji sprawozdania finansowego.	• Dokumentacja nie odzwierciedla wniosków w sprawozdaniu z badania. • Ograniczenie dokumentacji z badania do „suchych” kopii dokumentów i włączanie do niej kopii faktur, umów czy potwierdzeń bankowych bez jakiegokolwiek opisu wykonanych procedur, badanych stwierdzeń, uzyskanych wyników i wniosków biegłego	• Przed wydaniem opinii sprawdź spójność: dowody → wnioski → opinia. • Zweryfikuj końcową wersję sprawozdania. • Wprowadź kontrolę jakości zlecenia.

	TOP 10	Opis nieprawidłowości	Opis nieprawidłowości prostym językiem	Jak poprawić/ czego unikać
		• Braki w komunikacji z komitetem audytu.	rewidenta, co uznawane jest za brak przeprowadzenia procedur badania. • Mechaniczne lub iluzoryczne stosowanie metody MUS. Brak udokumentowania w parametrów wprowadzonych wyjściowych (np. istotność wykonawcza, oczekiwany błąd, współczynnik ufności), pomijanie podczas wykonywania badań szczegółowych pozycji ujemnych/zerowych oraz brak ścieżki audytowej pozwalającej odtworzyć losowanie próby. • Brak testów odcięcia (cutoff) i weryfikacji korekt sprzedaży: pomijanie procedur badania transakcji na przełomie okresów sprawozdawczych oraz brak weryfikacji faktur korygujących, rabatów i zwrotów wpływających na ostateczną kwotę przychodów. • Opinia o sprawozdaniu finansowym jest wydawana do nieostatecznej wersji sprawozdania finansowego. • Brakuje końcowej weryfikacji wystarczalności i odpowiedniości dowodów badania a co za tym idzie wyciągniętych wniosków. • Opinia nie wynika z przeprowadzonych prac i zebranych dowodów badania, co także pokazuje brak kontroli jakości.	

Zastrzeżenie: Materiał opracowano na podstawie publikacji „Podsumowanie nieprawidłowości stwierdzonych w kontrolach przeprowadzonych przez PANA w latach 2024 – 2025 w zakresie akt badań sprawozdań finansowych – wybrane zagadnienia” wydanej przez PANA, Departament Kontroli, Warszawa, czerwiec 2026 r. (źródło: <https://pana.gov.pl/podsumowanie-nieprawidlowosci-stwierdzonych-w-kontrolach-przeprowadzonych-przez-pana-w-latach-2024-2025-wybrane-zagadnienia/> z dnia 20.07.2026r.) oraz obowiązujących przepisów prawa. Materiał ma charakter wyłącznie edukacyjny i informacyjny. Jego celem jest upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie jakości badań sprawozdań finansowych oraz wspieranie rozwoju zawodowego biegłych rewidentów. Przedstawione treści stanowią opracowanie autorskie i nie są oficjalnym stanowiskiem, interpretacją ani wytycznymi. Regionalny Oddział Polskiej Izby Biegłych Rewidentów w Warszawie dołożył należytej staranności przy opracowaniu materiału, jednak **nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek decyzje, działania lub zaniechania podjęte na podstawie jego treści ani za ewentualne szkody wynikające z wykorzystania zawartych w nim informacji. Każdorazowo należy odnosić się do aktualnie obowiązujących przepisów prawa, standardów zawodowych oraz oficjalnych stanowisk właściwych organów.**

Bez uprzedniej pisemnej zgody zabronione jest kopiowanie, rozpowszechnianie, publikowanie, modyfikowanie lub wykorzystywanie niniejszego opracowania w całości lub w części do celów komercyjnych. Dopuszcza się cytowanie fragmentów materiału z podaniem źródła zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa autorskiego.